

CONCEPTUL

DE DEZVOLTARE A TURISMULUI LOCAL

OR. IALOVENI

2021-2025

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de lucru pentru dezvoltarea turismului local în orașul Ialoveni pentru perioada 2021-2025 și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

CONCEPTUL DE DEZVOLTARE A TURISMULUI LOCAL
OR. IALOVENI perioada 2021-2025,

2020

USAID/Moldova

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de lucru pentru dezvoltarea turismului local în orașul Ialoveni pentru perioada 2021-2025 și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

CONȚINUT:

INTRODUCERE	1
DATE GENERALE DESTINAȚIE TURISTICĂ	2
POTENȚIALUL ATRACTIV AL OR. IALOVENI	3
ATRACȚII NATURALE	3
ATRACȚII ISTORICO-CULTURALE	3
MODUL DE ABORDARE A TURISMULUI ÎN <i>STRATEGIA DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ A OR. IALOVENI (2019-2025)</i>	4
ANALIZA SWOT	4
ANGAJAMENTE STRATEGICE	4
OFERTA UNICALĂ PENTRU TURISM A OR. IALOVENI (<i>IDENTIFICATĂ ÎN CADRUL PROGRAMULUI „COMUNITATEA MEA”, IREX/USAID</i>)	6
ISTORIA LOCALĂ – FUNDAMENT PENTRU ATRACȚIA TURISTICĂ A DESTINAȚIEI	6
PERSOANE REMARCABILE ALE OR. IALOVENI CARE CONSOLIDEAZĂ IMAGINEA LOCALITĂȚII	7
ATRACȚIA LOCURILOR DEOSEBITE DIN IALOVENI	7
ELEMENTE DE ETNOGRAFIE (UNICE, ORIGINALE) CE POT FUNDAMENTA MOTIVAȚIA VIZITELOR ÎN LOCALITATE	8
ELEMENTE DE GASTRONOMIE (UNICE, ORIGINALE) CE POT FUNDAMENTA MOTIVAȚIA VIZITELOR ÎN LOCALITATE	8
TOP 10 ATRACȚII TURISTICE ALE OR. IALOVENI	8
PLANUL DE ACȚIUNI LA CONCEPTUL DE DEZVOLTARE A TURISMULUI LOCAL ÎN OR. IALOVENI	9

INTRODUCERE

Acest document reprezintă o sistematizare a inițiativelor Grupului de lucru pentru dezvoltarea turismului local în orașul Ialoveni pentru o perioadă de 5 ani (2021-25). Acest document de politici a fost realizat cu suportul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) în cadrul programului Comunitatea Mea, implementat de IREX cu asistența expertului Asociației de Dezvoltare a Turismului în Moldova – dr. Viorel Miron. Conținutul acestui document ține de responsabilitatea GL DTL și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

Scopul Conceptului de dezvoltare a turismului în or. Ialoveni este de a valorifica potențialul turistic atractiv local pentru a spori consumul turistic în această destinație de vizită. La fel se vor amplifica inițiativele de a promova localitatea (aspecte unice, irepetabile, competitive), de atragere a surselor diverse de finanțare (buget de stat, investiții private locale și străine, donații, granturi) pentru a implementa proiectele concrete pentru amenajarea turistică planificată a destinației turistice.

Beneficiarii Conceptului de turism sunt locuitorii Orașului Ialoveni, autoritățile administrației publice locale, sectorul privat (turism, HORECA, agrement), structurile societății civile, precum și toate persoanele interesate în dezvoltarea durabilă a turismului local/regional/național.

Conceptul de dezvoltarea turismului 2025 este structurat pe patru compartimente și include: (i) descrierea potențialului de atracție turistică; (ii) Modul de abordare a turismului în Strategia de dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni pentru perioada 2019-2025; (iii) Oferta unică pentru turism a or. Ialoveni (identificată în cadrul Programului „Comunitatea mea”, IREX/USAID); (iv) Planul de acțiuni.

Obiectivele dezvoltării destinației turistice Ialoveni

OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale

OS 2 Valorificarea potențialului turistic

OS 3 Dezvoltarea capacităților umane

OS 4 Promovarea or. Ialoveni ca și destinație turistică

OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice

Planul de acțiuni 2021 – 2025 cuprinde totalitatea acțiunilor orientate spre atingerea obiectivelor specifice, necesarul de resurse, perioada de implementare, responsabilii de îndeplinirea acțiunilor, sursele de finanțare. În Planul de acțiuni pentru 5 ani au fost identificate **67 de acțiuni**, grupate în funcție de direcția strategică la care se atribuie. Fiecare acțiune are perioada ei de implementare, responsabili și parteneri. Majoritatea acțiunilor vor necesita acoperire financiară. Costul total de implementare al Conceptului a fost estimat la aproximativ **22,6 mln. lei**. Astfel pentru Dezvoltarea capacităților instituționale sunt prevăzute cca. 2,2% din bugetul total, 0,1% pentru realizarea OS 2 Valorificarea potențialului turistic, cca. 0,18% sunt pentru OS 3 Dezvoltarea capacităților umane, iar 2,95% sunt pentru OS 4 Promovarea or. Ialoveni ca și destinație turistică. Cea mai mare sumă (cca. 94,57% din costuri) trebuie să fie direcționată pentru acțiunile legate de implementarea OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice, care presupune investiții din surse publice și private atrase în baza unor planuri investiționale coerente.

Conceptul este un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală (Strategia de dezvoltare socio-economică a Orașului Ialoveni 2019 - 2025, Planul Urbanistic General), regională (Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2016-2020, Planul Operațional Regional 2017-2020 și Programul regional sectorial pentru dezvoltarea turismului), națională (Strategia națională de dezvoltare a turismului "Turism 2020" și proiectul nou „Turism 2025”).

				Pasul 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice
			Pasul 4 Promovarea destinației turistice	6. Clasificarea unităților turistice
		Pasul 3 Dezvoltarea capacităților umane	5. Realizarea evenimentelor culturale cu impact național	5. Modernizarea și amenajarea spațiilor de deservire a turiștilor
	Pasul 2 Evaluarea potențialului turistic	4. Crearea competențelor de marketing turistic	4. Organizarea târgurilor, forumurilor investiționale și expozițiile anuale	4. Crearea agropensiunilor în gospodăriile țărănești
Pasul 1 Dezvoltarea capacităților instituționale	3. Instruirea personalului, muzeelor pentru gestionarea bazei de date	3. Dezvoltarea capacităților angajaților CIT în turism	3. Susținerea unui ciclu de emisiuni radio/tv, articole în presa scrisă Publicarea Ghidului turistic	3. Elaborarea studiilor de fezabilitate, planurilor de afaceri, PUG și a proiectelor investionale pentru locații turistice
2. Elaborarea și aprobarea Strategiei de Dezvoltare a Turismului	2. Crearea bazei de date în turism	2. Organizarea cursurilor de instruire ale persoanelor cointeresate în turism	2. Crearea hărții turistice și rețelei de panouri informaționale /orientare turistică	2. Amenajarea atracțiilor turistice și muzeelor din zonă/raion
1. Amenajarea și dotarea Centrului de informare a turiștilor	1. Chestionarea tuturor localităților privind atracțiile de turism	1. Efectuarea vizitelor de studiu în zone turistice recunoscute	1. Crearea pagini web a destinației	1. Amenajarea și promovarea traseelor turistice locale/raionale

DATE GENERALE DESTINAȚIE TURISTICĂ

Denumirea:	Orașul Ialoveni
Anul fondării :	Anul fondării – 1436
Poziția geografică:	Ialoveni se află la o depărtare de 12 km de municipiul Chișinău. Se învecinează cu localitățile Costești, Mileștii Mici, Piatra Albă, Dănceni, Sociteni, Durlești și Codru.
Suprafața totală:	31,651 km ²
Numărul de locuitori:	15826
Densitatea populației:	585 locuitori/1 km ²
Ziua Orașului	Hramul Sfintei Cuvioase Parascheva, 27 octombrie.

POTENȚIALUL ATRACTIV AL OR. IALOVENI

ATRAȚII NATURALE

Monument al Naturii Geologic și Paleontologic - "Reciful Ialoveni". Este arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 3 ha, lângă orașul Ialoveni pe drum spre satul Costești, pe malul stâng al râului Ișnovăț.

ATRAȚII ISTORICO-CULTURALE

Vinăria "Vinuri Ialoveni". Se află în orașul Ialoveni, la 12 km de capitala Chișinău. Întreprinderea funcționează din anul 1953. Este unica uzină vinicolă din Moldova specializată în producerea vinurilor tip Heres și cea mai mare întreprindere producătoare a vinului Heres din Europa de Est. Capacitatea ei este de circa 1 milion decaltri de vin și are o colecție unică de vinuri marca "Heres".

Biserica "Sfânta Cuvioasă Parascheva" se află în orașul Ialoveni. Potrivit documentelor de arhivă, biserica a fost sfințită la 14 octombrie 1819. În anul 1869 a fost reconstruită și lărgită, iar în anul 1897 a fost zidită din piatră.

Obiective arheologice ale Orașului Ialoveni:

- Marginea de est a orașului. Așezare aparținând culturii Sântana de Mureș-Cernjachov. Stațiunea se află la periferia estică a orașului. Aria așezării este de circa 350 x 200m. Actualmente terenul pe care este amplasată este arat.
- Hotarul de est al orașului - Obiectiv arheologic cu vestigii materiale datând din perioade diferite: epoca neoliticului (cultura ceramicii liniare), epoca bronzului (fază incertă), epoca romană târzie (cultura Sântana de Mureș-Cernjachov) și epoca medievală târzie (sec. XV-XVIII).
- Marginea de sud a orașului - Așezare cu urme de locuire din Hallstattul timpuriu (cultura Chișinău – Corlăteni) și din epoca romană (cultura dacilor liberi), descoperită de autori în primăvara anului 2005. Suprafața așezării nu a putut fi determinată nici cu aproximație, întrucât este acoperită de grădinile și gospodăriile locuitorilor. Vestigiile materiale au fost strânse de pe o arie de cca 200 x 70m.
- La sud de oraș - Așezare din epoca medievală timpurie aparținând culturii Dridu (sec. X-XI). Suprafața sitului actualmente se cultivă. Dimensiuni aproximative: 200x100m.
- Panta estică a Șesului lui Mardari. Punct arheologic cu vestigii din perioada medievală târzie sau modernă (sec. XVIII-XIX). Partea mediană și de sus a pantei este plantată cu viță- de-vie, iar cea de jos se ară.
- Panta vestică a Șesului lui Mardari. Stațiune arheologică cu descoperiri din diferite epoci: așezare neolitică aparținând culturii ceramicii liniare, urme sporadice de locuire din epoca eneolitică (cultura Cucuteni-Tripolie, faza C); așezare din prima epocă a fierului de tip Chișinău – Corlăteni; vestigii materiale răzlețe din epoca romană târzie (sec. III –IV p. Chr.); urme sporadice de locuire din epoca medievală târzie (sec. XV- XVIII).
- Hârtop. Așezare cu resturi de locuire din epoca bronzului (fază incertă) și din perioada medievală târzie (sec. XV-XVIII). La 20 m nord de stațiune, pe firul văii, curge un pârâiaș. Un drum de țară întretaie marginea de vest a așezării pe direcția nord-sud. Spre vest, așezarea este mărginită de o pădurice. Suprafața sitului în prezent se ară. Dimensiuni: 150x150m.
- Timileuca (Savantul). Așezare din a doua epocă a fierului aparținând culturii getice (sec. IV-III a. Chr.). Stațiunea a fost puternic afectată de lucrările de trasare a promontoriului.
- La sud-vest de Iazul lui Bozu. Așezare din epoca romană târzie aparținând culturii Sântana de Mureș-Cernjachov (sec. IV p. Chr.). Suprafața așezării parțial este acoperită cu vie, parțial-cu culturi agricole anuale. Dimensiuni aproximative - 300x150m.
- Dealul Mănăstirii. Complex funerar în formă de tumul circular. Se găsește la circa 2km nord de oraș, în locul denumit Dealul Mănăstirii. Tumulul are înălțimea de 1m și diametrul de 15m. Pe vârful movilei este fixat un semn geodezic din beton armat; movila este puternic aplatizată de lucrări agricole.

MODUL DE ABORDARE A TURISMULUI ÎN STRATEGIA DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ A OR. IALOVENI (2019-2025)

Turismul. Orașul Ialoveni dispune de o serie de obiective turistice care în prezent sunt puțin valorificate. Mai mult decât atât, orașul se află pe traseul spre complexul Mileștii Mici, care reprezintă unul dintre elementele majore vizitate de către turiștii străini. Slaba valorificare și promovare are la bază absența unei infrastructuri turistice bine dezvoltate (capacitate scăzută de cazare și deservire a turiștilor), precum și includerea obiectivelor date în traseele turistice naționale și internaționale.

Agrement

Unul dintre locurile recreative principale din oraș este parcul “Sfatul Țării”. Acesta se află în centrul orașului și are o suprafață de 0,8 ha. În anul 2012 parcul a fost renovat și amenajat cu arbori, flori și havuz, bănci și trotuare, internet WI-FI.

Un alt loc vizitat de locuitorii orașului este Parcul “Vinuri Ialoveni”, care se află pe traseul Chișinău – Hâncești și se întinde pe o suprafață de 53 de ha.

ANALIZA SWOT

Puncte tari	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Poziționarea geografică – în zona funcțională urbană a capitalei și la intersecția a câtorva trasee turistice • Oraș-reședință de raion, în care sunt amplasate toate serviciile deconcentrate și sediul Agenției de dezvoltare regională Centru • Centru de informare UE la Biblioteca Publică "Petre Ștefănuț" și instituirea serviciilor modern; • Specialiști calificați • Conlucrarea cu donatorii și capacitatea de atragere a fondurilor • Asigurarea cu transport public • Reparația terenurilor de joacă • Extinderea iluminatului stradal și a trecerilor de pietoni • Stații de așteptare amenajate • Porțiuni de drumuri reparate 	<ul style="list-style-type: none"> • Management defectuos al atracțiilor turistice din or. Ialoveni • Lipsa unităților de cazare pentru turiști • Consum turistic sporadic în Oraș • Lipsa atractivității spațiului public • Traficul rutier supraaglomerat • Insuficiența activităților extrașcolare și de agrement pentru copii și tineret • Neglijența cetățenilor în păstrarea ordinii și curățeniei publice • Infrastructura Orașului învechită • Lipsa (sau calitatea scăzută) a unor servicii publice de interes general
Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> • Terenuri funcționale pentru turism cu potențial ridicat • Existența fondurilor internaționale pentru finanțarea de programe de dezvoltare a destinațiilor turistice • Proximitate de capitala Chișinău (aeroport, gara) • Intersecție majoră a fluxurilor de călători și turiști • Implicarea diasporei pentru revigorarea imaginii Orașului 	<ul style="list-style-type: none"> • Exodul de specialiști calificați • Reducerea bugetului local destinat lucrărilor de investiții în infrastructură.

ANGAJAMENTE STRATEGICE

Direcția strategică I: Asigurarea unui mediu social, intercultural favorabil creșterii coeziunii și integrării grupurilor defavorizate în dinamica urbană

O.S.: 3.1. Valorificarea potențialului turistic și cultural-educativ

3.1.1. Reinventarierea patrimoniului cultural și istoric local

3.1.2. Elaborarea unei hărți turistice a or. Ialoveni

- 3.1.3. Amenajare spațiu pentru organizarea festivalurilor de interes local și regional (sectorul Huțuleuca, str. Mihai Viteazu intersecție cu str. Gagarin)
- 3.1.4. Modernizarea și dotarea Muzeului Orașului Ialoveni
- 3.1.6. Modernizarea și dotarea Școlii de Arte
- 3.1.7. Zonă de odihnă și agrement pentru tineret în parcul cu suprafața de 10 ha din sectorul Moldova
- 3.1.8. Cămin / Hostel destinat schimbului cultural

Direcția strategică 4: Conservarea și promovarea unui habitat ecologic, a unui patrimoniu construit valoros, confortabil și atractiv

O.S.: 4.1. Dezvoltarea zonelor de odihnă și agrement

4.1.1. Elaborarea conceptului pentru amenajarea unei piste pentru bicicliști

4.1.2. Construcția a 3 km de pistă

4.1.3. Amenajarea zonelor de odihnă (parcuri, iazuri, stadion) cu infrastructură adaptată pentru deplasarea persoanelor cu necesități speciale (persoane cu dizabilități, mame cu copii mici în cărucior, persoane în etate, etc.)

OFERTA UNICALĂ PENTRU TURISM A OR. IALOVENI (IDENTIFICATĂ ÎN CADRUL PROGRAMULUI „COMUNITATEA MEA”, IREX/USAID)

ISTORIA LOCALĂ – FUNDAMENT PENTRU ATRACȚIA TURISTICĂ A DESTINAȚIEI

Harta săpăturilor arheologice din ultimii ani demonstrează că teritoriul raionului Ialoveni merită o atenție deosebită și investiții serioase în cercetarea secretelor și comorilor ascunse în aceste pământuri. Însăși teritoriul or. Ialoveni este atractiv din punct de vedere istoric și arheologic. Săpăturile efectuate aici au scos la lumina zilei o așezare din epoca antică târzie ce făcea parte din cultura Sântana de Mureș - Cerneahov, cu locuințe până la 100-160 mp, dar erau și case mici cu o suprafață de 15-30 mp. (sec. III-IV e.n.).

Prima atestare documentară a unei așezări pe acest teritoriu cu denumirea **Azăpeni** se referă la 11 martie 1502, iar peste un sfert de veac, la 30 martie 1528, apare prima atestare documentară a așezării cu denumirea **Cheile Ițnovățului**. („Petru Voievod întărește nepoților lui Lașco din Ițnovăț două sate, unul din sus și altul din jos de Cheile Ițnovățului și un al treilea din Cheile din Sus de salcie”). Într-un document judecătoresc din 30 martie 1642 din nou este menționat documentar Cheile Ițnovățului de către Vasile Voievod.

Actuală denumirea Ialoveni se atestă documentar la 16 aprilie 1639, când la vânzarea unei părți de moșie din s. Săuteni au fost „oameni buni și bătrâni și megieți di prin prejur anume Săbruci din Ialoveni”.

Construcția bisericii din piatră „Sf. Parascheva” a avut loc în 1819.

La nivelul anului 1820 s-au păstrat cele mai timpurii informații despre viața socio-economică a așezării. Sursa ne informează că în sat se găsesc 133 de gospodării cu 564 de locuitori, aici era dezvoltată negustoria cu animale domestice. În 1818. familia Donici cedează consilierului titular Teodor Krupenski, contra unor moșii și vii în Hârlău și Cotnari, o moșie în Ialoveni dincolo de Prut. Acesta în 1825 mai cumpără 800 de desetine de pământ în Ialoveni. Teodor Krupenski va forma ramura basarabeană a familiei Krupenski (familie poloneză) care va da curții imperiale ruse militari și demnitari de rang înalt.

Recensământul populației din 1835 găsește înregistrate în acest sat 302 familii din 905 persoane, inclusiv 459 bărbați și 446 de femei.

A doua jumătate a sec. XIX a fost marcată prin secete cumplite din 1862, 1863, 1864, 1869, care au afectat grav dezvoltarea economică și respectiv situația materială a locuitorilor satului. În 1871 autoritățile organizează aici ambulanța medicală provizorie, iar peste 10 ani, în 1881, spitalul din Ialoveni deservea locuitorii din 73 de sate.

În 1887 a fost deschisă prima școală parohială bisericească pe lângă biserica, care funcționa în sat. Până în 1908 aici au activat 2 școli primare, iar din 1908 – este organizată o școală de 2 clase ministeriale. În 1923 funcționau 2 școli primare mixte (pentru băieți și pentru fete), iar în perioada 1941-1944 în Ialoveni funcționau 3 școli primare.

În 1897 a fost zidită biserica actuală tot cu hramul „Sf. Cuvioasa Paraschiva”, iar pe locul altarului bisericii vechi din 1819 a fost ridicat un prestol. Biserica a funcționat și pe timpul războiului II mondial, și în perioada sovietică, iar acum are statut de monument național în Registrul Național al Monumentelor ocrotite de stat.

După Marea Unire a avut loc Reforma agrară, care a permis înzestrare a fiecărui din 419 locuitori nevoiați din Ialoveni cu 2 ha 18 mp de teren. Recensământ general al României din 29 decembrie 1930 găsește aici 3650 de locuitori (1822 de bărbați și 1828 de femei). Din care 3621 de români, 1 german, 17 ruși, 11 evrei. În perioada interbelică în Ialoveni funcționa căminul cultural „Ștefan cel Mare”, 1939 – în fața Primăriei a fost instalat bustul lui Ferdinand I, executat de renumitul sculptor Alexandru Plămădeală.

Al doilea război mondial a răpit viețile zeci de bărbați, locuitori al satului Ialoveni. Seceta cumplită din 1946–1947, deportările din 1949 au adus la reducere drastică a populației localității.

Cu instalarea regimului sovietic în anul 1949 a fost creat kolhozul „Kirov” și artelul agricol „Jdanov”, care ajung să fie comasate într-un singur kolhoz „Moldova socialistă” în anul 1951. Una din importanțele realizări în acea perioadă este crearea SA „Vinuri-laloveni”, care a fost lansată în anii 50-ci ai sec. XX. Este unică prin faptul că producea cel mai apreciat vin Heres din spațiul sovietic. Deja în anii 60-ci ai sec. XX vinurile din laloveni la concursuri internaționale au fost distinse cu 4 medalii de aur și 5 de argint.

PERSOANE REMARCABILE ALE OR. IALOVENI CARE CONSOLIDEAZĂ IMAGINEA LOCALITĂȚII

Mihail Popa (1877–...), colonel, a organizat Regimentul I Moldovenesc de cavalerie, numit basarabean, punându-l la dispoziția Sfatului Țării. În 1920 a fost prefect al jud. Lăpușna.

Nicolae Bivol (n. 1881) deputat al Sfatul Țării, primar al or. Chișinău în 1923–1924 și 1925–1926. Director al CCI din Basarabia.

Petru Ștefănuță (14.11.1906–12.07.1942), savant, cercetător, publică studiul „Folclor din județul Lăpușna”, secretar al Institutului de Cercetări Sociale, regionala Chișinău, apoi director al acestui Institut. Alte publicații: „Contribuție la bibliografia studiilor și culegerilor de folclor privitoare la românii din Basarabia și popoarele conlocuitoare”, „Cercetările folclorice în valea Nistrului de Jos”, etc.

ATRAȚIA LOCURILOR DEOSEBITE DIN IALOVENI

Zone ale localității remarcate în diverse surse:

- Vechi moșii: Dârmogza, Măciuca-Veazemskaia, Brăila-Negrești, Revaca-Picrogani;
- Mahalaua Huțeleuca.

Locuri interesante pentru vizite, stabilite în urma activităților proiectului susținut de IREX:

- În centrul orașului, în zona numită Albene s-a păstrat biserica veche Sf. Parascheva.
- În altă parte – În Chetre, s-a păstrat clădirile școlii bisericești, școlii ministeriale, clădirea veche a clinicii veterinare, acum după reparație transformată în bloc locativ cu apartamente.
- Printre construcții economice era cunoscută moara lui Bozu, astăzi distrusă, o altă moară este folosită ca depozit; fântâna lui Harton.
- Părțile localității în intravilan cuprind mai multe elemente precum: Frumușica, Albeni, în Chetre, Chersăcel; Huțeleuca (mahală veche); forme de relief – Valea Omului, La Schinoasa, La Toader, Valea Crucii, Drigmogza, reciful laloveni (monument protejat de stat); pod vechi spre Moara; Temeleuca, La Roșca, la Costești, etc.
- Părțile în extravilan s-au păstrat în memoria localnicilor prin următoarele denumiri: izunii cu izvoare, Poligon, azi zonă comercială, la Paraschiv (era oloiniță), La Murza (vinărie veche), la fântâna lui Cojocar – iaz pentru creștere de pește. Alte denumiri locale interesante sunt: La Peri – pe malul stâncos al Ițnovățului sunt grote, în care populația se ascundea pe vreme de război; șesul lui Mardar, zonă de odihnă pentru localnici; șesul Bostângii, Valea Popii, Timileuca, Brazda lui Lascăr, Groapa calului, șişmeaua lui Joja Drăgușan, etc.

ELEMENTE DE ETNOGRAFIE (UNICE, ORIGINALE) CE POT FUNDAMENTA MOTIVAȚIA VIZITELOR ÎN LOCALITATE

- aici se va pune accentul pe atitudine față de oaspete – „*gazda trebuie să fie un om îngâduitor*”,
- prezența unei tradiții a *cântecelor bărbățești*,
- aspectul exterior al casei, decorat cu *lalele*, prezența unui element numit „*horboșica casei*”, cu predominarea ornamentelor verticale;
- în interiorul casei poate fi pus accentul pe *masa din casa mare*, făcută la comandă, cu picioare rotunjite sub forma de fus, cu *față de masă, confecționată din 2 prosoape* țesute în condiții casnice, unite prin elemente de dantele croșetate de gospodina casei, accent pe prezența unui element tradițional al aspectului interior al casei precum *coardă*, etc.

ELEMENTE DE GASTRONOMIE (UNICE, ORIGINALE) CE POT FUNDAMENTA MOTIVAȚIA VIZITELOR ÎN LOCALITATE

Bucatele zonei Ialoveniului în mare parte sunt asemănătoare cu cele tradiționale întregului spațiu etnocultural al Republicii Moldova, aici se evidențiază următoarele:

- *zeama, în care se pune cimbru* pentru condimentare,
- utilizarea *leușteanului la prepărarea sarmalelor*,
- din patiserie – *ghițmani* din aluat cu cartofi, *vărzari cu cireșe amare*, prăjituri *băieței* etc.

TOP 10 ATRACȚII TURISTICE ALE OR. IALOVENI

1. Biserica ”Sfânta Cuvioasă Parascheva”
2. Biserica ”Sfinții Martiri Brâncoveni”
3. Scuarul ”Troița”
4. Turnul de Apă/ Volostea veche
5. Fabrica de vin Heres
6. Școala Ministerială
7. Reciful din or. Ialoveni
8. Șesul lui Mardari
9. Fabrica de înghețată „Sandra”
10. Galeria Expozițională „Petru Costin”

PLANUL DE ACȚIUNI LA CONCEPTUL DE DEZVOLTARE A TURISMULUI LOCAL ÎN OR. IALOVENI

OBIECTIVE STRATEGICE	MĂSURILE PROPUSE	ACȚIUNILE PROPUSE PENTRU DEZVOLTAREA TURISMULUI LOCAL	PERIOADĂ IMPLEMENTARE	COST ACȚIUNE , MDL	SURSA	RESPONSABIL DE IMPLEMENTARE
OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale în localitate	1. Amenajarea și dotarea Muzeului local / Biroului de informare a vizitatorilor	Inaugurarea Galeriei „Centrul Expozițional Petru Costin din Ialoveni” și colectarea continuă de obiecte reprezentative	2021	10000	CR IL	Petru Costin
		Recrutarea și angajarea administratorului Biroului de informare a vizitatorilor	2021-23	180000	CR IL	Primaria
		Dotarea Biroului de informare a vizitatorilor (echipamente, ghiduri electronice, etc)	2021-22	20000	D, CR IL, AE	Primaria
		Crearea echipei Biroului de informare	2021-23	288000	CRI	Administrator BIT, voluntari
	2. Elaborarea și aprobarea Conceptului de Dezvoltare a Turismului în localitate	Elaborarea conținutului Conceptului de Dezvoltare a Turismului în localitate	2020			GL
		Aprobarea Conceptului de Dezvoltare a Turismului în localitate și Planului de acțiuni	2020			Consiliul orășenesc Ialoveni
Sub-total Dezvoltarea capacităților instituționale în localitate				498000		
OS 2 Valorificarea potențialului turistic local	1. Inventarierea atracțiilor de turism ale localității	Elaborarea Listei complete a atracțiilor turistice (naturale, antropice) ale localității	2020-21			Diana Bujor
		Actualizare Lista monumentelor istorice locale	2020			Diana Bujor
		Crearea dosarului atracțiilor remarcabile din oraș	2021-23	10000		GL
	2. Crearea bazei de date în turism a localității	Elaborarea Registrului turistic al localității (atracții, trasee, infrastructură specifică, facilități, prețuri, analize)	2021			Administratorul BIT
		Pregătirea unor rapoarte analitice privind performanțele turistice ale localității	2021-23			Administratorul BIT
		Crearea Hărții patrimoniului cultural-turistic din oraș			10000	
3. Instruirea personalului al Centrului de informare a vizitatorilor	Training privind gestionarea datelor despre performanțele turistice ale localității ca și destinație turistică	2020-22	3000	D, BL	Experții în domeniu	
Sub-total Valorificarea potențialului turistic local				23000		
OS 3 Dezvoltarea capacităților umane în destinația turistică Ialoveni	1. Efectuarea vizitelor de studiu în destinații turistice remarcabile	Vizită de lucru și schimb de experiență în destinații turistice din Moldova	2021	3000	AE, BL	GL
		Vizită de documentare în destinații turistice din România	2021	5000	AE, BL	GL
	2. Organizarea cursurilor de instruire ale persoanelor implicate în turism	Training-uri speciale: - Organizarea activității pensiunilor și altor structuri turistice; - Calitatea prestării serviciilor turistice - Administrarea eficientă a complexului hotelier	2021-22	10000	AE	Experți în domeniu, GL

	- Managementul eficient și productiv al unităților turistice				
	- Comunicarea cu clienții				
	- Management, pentru administratori în alimentația publică				
	- Tehnologia preparării și servirii bucatelor, pentru bucătari				
	- Procedee de servire, prezentare, lucrul cu clienții, pentru chelneri/ ospătari/ hostess;				
	- Tehnici și metode de implimentare a orelor facultative/instruiri pe domeniul portului popular				
	- Managementul timpului (structurarea corectă a timpului, mini agendă a oaspeților, etc)				
3. Dezvoltarea capacităților în turism la angajații BIT	Training-uri specializate:				
	- Managementul excursiilor;				
	- Gestionarea atracțiilor turistice	2021-2023	3000	APL	Experți în domeniul turismului
	- Modalități de valorificare a monumentelor istorice locale				
	- Modalități de organizare a atelierelor și master-class-urilor				
	Elaborarea Dosarelor excursiilor generale, tematice, speciale (texte de control, fișe metodice, material demonstrativ) prin localitate	2021-2022	10000	APL, Galeria	GL în colaborare cu Agențiile de turism locale
4. Dezvoltarea competențelor de marketing turistic	Training-uri tematice:				
	- Modalități de organizare și promovare a meșterilor populari prin diverse modalități	2021-22	5000	APL	Experți în domeniul meșteșugăritului popular
	Elaborarea Planului de marketing al destinației turistice locale	2021	5000	APL	GL în colaborare cu AE locali
	Elaborarea Listei de bucate și preparate locale și împrumutate ce poate fi încadrată în meniurile instituțiilor locale de alimentație publică	2020-21			GL în colaborare cu AE
Sub-total Dezvoltarea capacităților umane în destinația turistică locală			41000		
OS 4 Promovarea localității ca și destinație turistică	Elaborarea conținutului de turism pe pagina web a localității www.ialoveni.md	2020-23			Primăria or. Ialoveni
	Pagina web comună pentru toți prestatorii locali din HORECA și turism cu posibilitate de vânzări directe de pe site-ul specializat	2020-23	40000	AE	AE în colaborare cu APL
	Elaborarea conținutului de turism pe pagini fb și asigurarea prezenței active pe social media a actorilor locali	2020-23			GL
	Plasarea permanentă a informațiilor privind locurile atractive și evenimentele importante (pe panourile primăriei)	2020-23			GL
	Amenajarea informativă a 2 trasee turistice (vatra veche a localității, traseu tematic)	2021-22	75000	Fondul rutier, BL, AE	GL în colaborare cu arhitect, experții în domeniu
	Amenajarea indicatoarelor turistice rutiere la atracțiile majore				
2. Crearea rețelei de panouri informative și de orientare turistică	Instalare de indicatoare rutiere informative și turistice spre structurile locale din domeniul HORECA, turism, divertisment, meșteșugărit	2021-22	50000	Fondul rutier, BL, AE	APL/AE

		Amenajarea hărții și panotajului informativ în centru și la 3 intrări în localitate		30000		Arhitect
		Amenajarea unui traseu pentru bicicliști (marcaj, indicatoare)		90000		Specialist primarie
		Amenajare plachetelor informative la atracțiile din localitate	2020-21	5000	BL	APL în colaborare cu AE
		Amplasarea unor desene urbane cu caracter istoric atractiv în spații publice	2020-21	5000	BL	Pictorița Ina Țpacova
		Amenajarea machetelor în miniatură a obiectelor dispărute (ex: vatra veche, prima biserică, școala veche, mori locale)	2021-23	10000	BL, D, AE	GL împreună cu experți în domeniu
	3. Susținerea unui ciclu de emisiuni radio/tv, articole în presa scrisă Publicarea Ghidului turistic al destinației	Elaborarea și implementarea Planului media al destinației turistice locale	2021			GL
		Producerea de material distributiv promoțional (broșuri, buclele fluturați-hărți, etc) despre localitate	2021-23	10000	BL	APL/GL/AE
		Producerea de material foto/video a obiectelor rare, unice, personalități, meșteșuguri și meșteri din localitate etc	2021-23			GL
		Editarea pliantelor despre diverse meșteșuguri din localitate	2021-23	10000	BL, meșteri	APL/GL/AE
		Elaborarea și tirajarea Ghidului turistic al localității	2021-23	70000	BL, D	APL/GL
	4. Participarea la târguri, forumuri, expoziții specializate	Elaborarea Calendarului prezenței localității la evenimente regionale, naționale și internaționale	2021-23			GL, Administratorul BIT
		Asigurare prezență la minim 4 evenimente naționale/regionale anuale	2021-23	72000	BL, CR	Scoala de artă, CR, Primaria
		Promovarea pe plan internațional la evenimente cu impact	2021-23	50000	APL/D/ONG	Scoala de artă, CR, Primaria
	5. Calendar al evenimentelor localității cu impact regional/național	Elaborarea Calendarului evenimentelor "Bine ați venit în Ialoveni"	2020			GL
		Organizarea unui eveniment cu impact național la Ialoveni (Festivalul covorului, Festivalul vinului Heres și de desert...)	2021-22	100000	AE, BL	Primaria
		Implementarea Calendarului de evenimente al localității	2021-23	50000	BL	GL/AE implicați
		Sub-total Promovarea localității ca și destinație turistică		667000		
OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice din localitate	1. Amenajarea și promovarea traseelor interne în „perimetrul turistic” și de inter-conectare cu stații de transport public	Amenajarea estetică și întreținerea locurilor de popas și belvedere pe teritoriul localității (Recif, parc Moldova)	2021-22	500000	BL, FNDR, FEN, D	APL
		Îmbunătățirea căilor de acces spre atracții și instituțiile aferente domeniului turismului	2021-23	1000000	BL, FNDR, FEN, D	APL/ SA "Drumuri Ialoveni"/ AE interesați
	2. Elaborarea proiectelor investionale, studiilor de fezabilitate, planurilor de afaceri, pentru infrastructura turistică	Elaborarea dosarelor proiectelor de grant pentru amenajarea atracțiilor și a căilor de acces	2020-23	10000	BL, D	GL/APL
		Elaborare Studii de fezabilitate pentru amenajarea turistică unor zone speciale din localitate	2020-23	200000	BL, D	Experți în domeniul turismului
		Elaborare Proiecte tehnice pentru amenajarea unor zone speciale din localitate	2020-23	100000	BL, D	Experți în domeniul tehnic
		Estetizarea atracțiilor de top din	2020-23	500000	BL, D	AE/APL

	localitate (Turnul de apă)					
	Amenajarea locurilor de parcare, indicatoare rutiere, marcaje lângă atracțiile de top	2020-23	100000	BL, FNDR, CR, D	AE/APL	
	Identificarea și amenajarea spațiului pentru a petrece sezatori și ateliere de lucru	2020-23	400000	BL, D	GL/APL	
3. Amenajarea atracțiilor turistice de top, muzeului în destinație	Amenajarea turistică a unei porțiuni din vatra veche a localității	2020-23	3000000	BL, FNDR, CR, D	GL/APL	
	Amenajarea turistică la Fabrica de Heres din Ialoveni,	2021-23	1000000	AE, BL, D	AE	
	Amenajarea Turnului Expozițional din curtea Școlii de Arte	2021-23	2000000	BL, AE, D	Specialist primarie	
	Amenajarea unor terenuri de joacă pentru copii în preajma structurilor de ospitalitate	2021-23	400000	AE, BL, D	AE	
	Elaborarea planului de amenajare a sub-zonelor turistice ale localității (PUZ)	2021-23	100000	BL, D	APL/GL	
	Crearea portofoliului investițional pentru dezvoltarea parteneriatelor în sub-zonile turistice	2021-22			APL/GL	
4. Parteneriate pentru crearea/amplasarea structurilor turistice în localitate	Elaborarea și implementarea proiectelor de parteneriat APL-Agenți economici pentru investiții majore în sub-zonile turistice: cazare/pensiuni/camping, alimentație publică, agrement divers, transport intern și de agrement, popasuri/adăposturi, parcare, zone sport, servicii curative, producere/comercializare suveniruri, etc.	2021	10000000	AE, BL	APL/GL/AE	
	Dezvoltarea Pensiunii Agro – Turistice		2000000	AE, AIPA	AE	
	Promovarea măsurilor pentru optimizare fiscală locală	2021	5000	BL	Inspectoratul fiscal local/ Consiliul orășenesc	
	Implementarea unui sistem de promovare a investițiilor pentru deservirea vizitatorilor în localitate				GL/Finanțatori externi/APL	
5. Modernizarea, amenajarea și extinderea spațiilor de deservire a vizitatorilor în localitate	Promovarea unui cluster de turism în localitate	2021-23	10000	AE	Experți în domeniu	
	Facilitarea participării la manifestările organizate în localitate (ex. loc gratuit la târguri etc.) pentru agenți economici locali din HORECA și activități din domeniul turistic și meșteșugăresc	2020-23	6000	BL, AE	APL	
	Elaborarea Planului pentru ajustarea la standardele minime de calitate a destinației turistice locale	2021-23	5000	AE	Experți în domeniu/APL/GL	
6. Certificarea calității a unităților de deservire a vizitatorilor	Sistem integrat de management al resurselor naturale pe teritoriul localității		10000	BL	Experți în domeniu/APL/GL	
	Certificarea calității pentru serviciile prestate pe teritoriul localității		50000	AE	Experți în domeniu/APL/GL	
Sub-total Îmbunătățirea infrastructurii turistice din localitate			21396000			
TOTAL GENERAL			22625000			